

ISTORIJA KURIAMA ŠIANDIEN: ŠV. JOKŪBO PILIGRIMŲ KELIO ATŠAKOS TELŠIŲ VYSKUPIJOJE

Remigijus Oželis

Klaipėdos universitetas

Anotacija

2017 m. spalio 23 d. sukako trisdešimt metų nuo Europos Tarybos deklaracijos Camino de Santiago paskelbimo. Paskelbus deklaraciją, Šv. Jokūbo kelio atšakos nubrėžtos per visą Europą, kartu ir per Lietuvą. Šiame straipsnyje glaustai pristatomos Šv. Jokūbo piligrimų kelio ištakos ir raida, Kelio „atėjimas“ į Lietuvą. Minint Žemaičių vyskupijos (1417 m.) ir Telšių vyskupijos įkūrimo (1926 m.) sukaktis žvelgiama, kaip Camino de Santiago atšakos išsidėsto Telšių vyskupijos teritorijoje. **PAGRINDINIAI ŽODŽIAI:** Šv. Jokūbo piligrimų kelias, Camino de Santiago, šv. apaštalas Jokūbas, piligrimas.

Abstract

23rd October 2017 commemorated the 30th anniversary of the Council of Europe Declaration of Santiago de Compostela. After the declaration was made, routes of the Camino de Santiago were drawn throughout Europe and Lithuania as well. This article briefly presents the sources and development of the Way of Saint James and its extensions into Lithuania. Commemorating the anniversaries of the establishment of the Samogitian diocese (1417) and Telšiai diocese (1926), the attention is focused on the routes of the Camino de Santiago in the territory of the Telšiai diocese.

KEY WORDS: the Way of St. James, the Camino de Santiago, St. James the Apostle, pilgrim.

Įvadas

Europos kultūra, žmonių mentalitetą, krikščionybės paveldą ir aktualumą šiandien galima pažinti per piligrimystę. Krikščionybėje didžiausią masą ir reikšmę piligrimystė įgyja Romos katalikų tradicijoje. Didžiausi krikščionių piligriminiai centrai – katalikiški: Europoje – Roma (Italija), Lurdas (Prancūzija), Fatima (Portugalija), Santjago de Kompostela (Ispanija). Šv. Jokūbo kelias (isp. *Camino de Santiago*) į Santjago de Kompostela miestą yra tapęs ypatingu Europos kultūriniu paveldu ir dvasiniu turtu. Joks kitas kelias nesužadina Europos istorijoje tokios reikšmės krikščioniško Europos identiteto formavimuisi ir įtvirtinimui kaip *Camino de Santiago*. Jokiamе ki-

tame kelyje nerasime tiek daug krikščioniškos kultūros paminklų. Ne veltui jis įtrauktas į UNESCO kultūrinio žmonijos paveldo sąrašą (Jokūbo kelias, 2017).

Iki XX a. pab. Šv. Jokūbo kelias Lietuvos gyventojams reiškė kryptį į Vakarus. Bet XX a. pab. – XXI a. pr. šis kelias, nusidriekiantis per Lietuvą, Šiaurės Rytų europiečiams tapo keliu ir į Lietuvą. 2017 m. spalio 23 d. sukako trisdešimt metų nuo Europos Tarybos deklaracijos *Camino de Santiago* paskelbimo. Paskelbiant šią deklaraciją *Camino de Santiago* atšakos išvedžiotos per visą Europą. Aliuziškai Kelias tampa tarsi tinklu, kuris užmestas ant Europos. Tačiau Lietuvoje tik pastaraisiais metais pradėtos įrengti ir populiarinamos lietuviškosios *Camino de Santiago* atkarpos.

Šiame straipsnyje trumpai pristatomos Šv. Jokūbo piligrimų kelio ištakos ir raida, Kelio „atėjimas“ į Lietuvą. Minint Žemaičių vyskupijos (1417 m.) ir Telšių vyskupijos įkūrimo (1926 m.) sukaktis žvelgiama, kaip *Camino de Santiago* atšakos kuriamos Telšių vyskupijoje. Tyrimo objektas: Šv. Jokūbo piligrimų kelias. Tyrimo tikslas: pristatyti piligrimystės šv. Jokūbo kapo link raidos aspektus Europoje ir Telšių vyskupijoje.

Uždaviniai:

- aptarti apaštalo šv. Jokūbo veiklos išskirtinumą ir jo kulto atsiradimą Ispanijoje;
- atskleisti piligrimystės į Santjago de Kompostelą raidos aspektus;
- pristatyti *Camino de Santiago* atšakų formavimą Lietuvoje ir Telšių vyskupijoje.

Šio tyrimo metodai: literatūros analizė, interpretavimas, sintezė.

1. Šv. Jokūbo vyresniojo apaštalinė veikla

Apaštalų sąrašuose Jokūbas vyresnysis minimas trečiuoju (po Petro ir Andriejaus) (plg. Mt 10, 2). Jis – vienas svarbiausių, arčiausiai Jėzaus buvusių mokinių. Jokūbas vyresnysis kartu su Petru ir Jonu dalyvavo svarbiausiuose Jėzaus gyvenimo įvykiuose.

Su Petru ir broliu Jonu jį matome epizode, kai Jėzus prikelia sinagogos vyresniojo Jayro dukterį. Apie jų dalyvavimą sakoma: „Ir niekam neleido eiti kartu, išskyrus Petrą, Jokūbą ir Jokūbo brolių Joną“ (Mk 5, 37). „Atėjęs į namus, jis neleido su savim eiti niekam, tik Petru, Jonui, Jokūbui ir mergaitės tėvui bei motinai“ (Lk 8, 51).

Su Petru ir broliu Jonu jį matome per Atsimainymą ant Taboro kalno. „Po šešių dienų Jėzus pasiėmė su savimi Petrą, Jokūbą ir jo brolių Joną ir užsivedė juos nuošaliai ant aukšto kalno“ (Mt 17, 1). Jie tapo Jėzaus atsimainymo ant Taboro kalno liudininkais. „Ten jis atsimainė jų akivaizdoje“ (Mk 9, 2).

Šiems mokiniams atskleidžiama apokaliptinė pranašystė, numatanti Jeruzalės sunaikinimą, ateities nelaimės ir karus. Tačiau, „kai [Jėzus] sėdėjo Alyvų kalne, priešais šventyklą, Petras, Jokūbas, Jonas <...> atskirai nuo kitų klausė jį: „Pasakyk mums, kada tai atsitiks ir koks bus ženklas, kai visa tai pradės pildytis?“ Jėzus pradėjo jiems aiškinti“ (Mk 13, 3–5).

Alyvų kalne buvo kartu su Jėzumi, Petru ir broliu Jonu, prieš Jėzaus suėmimą, kančią ir mirtį. Tačiau Viešpačiui kenčiant Alyvų sode jie nepajėgė budėti drauge su Juo, visi užmigo Alyvų sode. „Pasiėmęs Petrą ir abu Zebediejaus sūnus, pradėjo liūdėti ir sielvartauti. Tada tarė jiems: „Mano siela mirtinai nuliūdusi. Likite čia ir pabudėkite kartu su manimi.“ Kiek toliau pažęš, parpuolė kniūbsčias ir meldėsi: „...Jis sugrįžo pas mokinius ir, radęs juos miegančius, tarė <...>: „Negalėjote nė vienos valandos pabudėti su manimi?“ (Mt 26, 37–40).

Taigi Jokūbui teko privilegija dalyvauti svarbiuose Jėzaus gyvenimo momentuose. Kaip minėta, Jokūbas kartu su Petru ir Jonu buvo atsimainymo ant Taboro kalno liudininkas, buvo pakviestas budėti Alyvų sode, prieš pat Jėzaus suėmimą, kančią ir mirtį. Tai du labai skirtingi epizodai. Ant Taboro kalno Jokūbui, Jonui ir Petru buvo lemta matyti savo Viešpaties Jėzaus Kristaus šlovę, o Alyvų sode – kančią ir nusižeminimą. Anksčiau įsivaizdavęs, kad Mesijas būsiąs triumfuojantis žydų tautos gelbėtojas, Jokūbas, remdamasis antrąja patirtimi, suprato, jog Mesijo likimas – kentėti ir paaukoti gyvybę. Tai lėmė, kad impulsyvaus būdo Jokūbas, laikui atėjus, nesvyruodamas atidavė gyvybę už Jėzų Kristų. Apaštalų darbuose rašoma: „Kariulis Erodas pradėjo persekioti kai kuriuos Bažnyčios žmones. Jis nukirsdino Jokūbą, Jono brolių“ (Apd 12, 1–2). Šios žinios lakoniškumas liudija, kad, viena vertus, kankinystė buvo dažnas reiškinys pirmojoje krikščionių bendruomenėje, kita vertus, Jokūbas tapo persekiojimų auka, nes buvo viena svarbesnių Jeruzalės krikščionių bendruomenės asmenybių (Šv. Jokūbas vyresnysis, 2009).

Jokūbo Voraginiečio „Aukso legendoje“¹ teigiama, kad „Apaštalas Jokūbas, <...> po Viešpaties Žengimo į dangų pamokslavo Judėjoje ir Samarijoje. Paskui jis nuvyko į Ispaniją pasėti ten Viešpaties žodžio. Tačiau pamatęs, kad ten nenuveiks nieko naudingo, ir įsigijęs devynis mokinius, Jokūbas du iš jų paliko ten pamokslauti, o kitus septynis paėmęs su savimi, grįžo į Judėją“ (Voraginetis, 2008, p. 636). Kai kurie istorikai teigia, kad apaštalas atvertė į krikščionybę daugybę žmonių ir įkūrė vyskupijų. Tikėtina, kad jis buvo apsistojęs Andalūzijoje, o iš ten romėnų keliais pasiekė Iria uostą Galicijoje (Starkie, 1957, p. 16).

Grįžęs į Judėją skelbė joje Evangeliją², užsitraukdamas žydų nemalonę. Kaip pasakojama „Aukso legendoje“³, Jokūbui teko pirmajam iš apaštalų pa-

¹ „Aukso legenda“ – italų dominikono Jokūbo Voraginiečio XIII a. antroje pusėje sukurtas šventųjų gyvenimo rinkinys, tapęs populiariausia viduramžių knyga. „Aukso legendoje“ aprašyti visi svarbiausi to meto katalikų šventieji. Biografinėse legendose, kaip būdinga šiam raštijos tipui, pateikiama šventųjų vardų etimologija, jų gyvenimo ar kankinystės aprašymai bei šventųjų užtarimu įvykę stebuklai. „Aukso legendoje“ cituojama gana daug šaltinių. Tyrinėtojas Alainas Boureau juos išskyrė į kelias grupes. Jas sudaro Šventasis Raštas, liturginiai tekstai, hagiografija, doktrininiai (ypač didžiųjų Bažnyčios rašytojų – šv. Augustino, šv. Ambrazejejaus, šv. Jeronimo, šv. Bernardo) tekstai, istoriniai ir kompiliaciniai darbai bei nekrikščionių autorių kūriniai. Apie 80 proc. panaudotų šaltinių yra religiniai veikalai. Jokūbas Voraginetis nesukūrė nė vieno skaitinio: rinkinio tekstai jo beveik pažodžiui būdavo perrašomi iš kitų šaltinių, prirėkus juos perkuriant, trumpinant ir pan. Dėl šios ypatybės „Aukso legenda“ laikytina populiariausių istorijų apie šventuosius kompiliacija, tarsi apibendrinančia visą viduramžių hagiografijos įdirbį. „Aukso legenda“ pasižymi kritiškumo stoka, kartais – naivumu; pateiktos šventųjų biografijos neretai neatitinka istorinės tiesos. Tačiau be „Aukso legendos“ negalima suprasti viduramžių mentaliteto ir religingumo, vertinti viduramžių raštijos (Drungilienė, 2008, p. 11–19).

² Apie apaštalo Jokūbo evangelizacinę veiklą Judėjoje pasakojama J. Voraginiečio „Aukso legendoje“. Plačiau skaityti: Voraginetis, 2008, p. 636–637.

³ „Abiataras, tais metais buvęs vyriausiuoju šventiku, sukurstė tautos maištą ir, užrišęs apaštalui ant kaklo virvę, liepė nuvesti jį pas Erodo Agripą. Kai Erodo įsakymu Jokūbas buvo vedamas nukirsdinti, vienas paralitikas, gulėjęs ant kelio, pašaukė jį, prašydamas išgydyti. Jokūbas jam tarė: „Jėzaus Kristaus, dėl kurio tikėjimo esu vedamas nukirsdinti, vardu kelkis sveikas ir pagarbink savo Kūrėją!“ – Tas tučiuojau sveikas atsistojo ir pagarbino Viešpatį. Tai išvydęs, raštininkas, vardu Josijas, kuris vilko apaštalą, virve apvyniojęs jam kaklą, puolė Jokūbui po kojų ir, meldamas atleidimo, pasakė norįs tapti krikščionimi. Tai pamatęs, Abiataras liepė jį sulaukyti ir tarė jam: „Jei neprakeiksi Kristaus vardo, kartu su Jokūbu būsi nukirsdintas.“ – Josijas atsakė: „Tai tu būk prakeiktas ir

aukoti savo gyvybę dėl Evangelijos skelbimo. Tai įvyko 44 metais. Naujojo Testamento Apaštalo darbų knygoje paminėta, kad Erodas Agripa II, panoręs įsiteikti žydams, nukirsdino Jokūbą Jeruzalėje. „Tuo pačiu metu karalius Erodas pradėjo persekioti kai kuriuos bendrijos žmones. Jis nukirsdino Jokūbą, Jono brolių. Pamat[ė], jog tai patinka žydams“ (Apd 12, 1–2). Erodas Agripa valdė Judėją 41–44 m. Nors Apaštalo darbų autorius tiesiogiai nenurodo motyvo, dėl ko Erodas Agripa nukirsdino Jokūbo galvą, bet istorinis fonas rodo didelę Erodo paramą fariziejų judėjimui (Gitlitz, Davidson, 2000, p. 13).

Vėlesnė tradicija (žr. Voraginietis, 2008, p. 638–639) liudija, kaip Jeruzalėje nužudyto apaštalo kūnas pateko į Ispaniją. Apaštalo Jokūbo mokiniai Teodoras ir Atanasas, vykstant persekiojimams, nenorėjo nužudyto mokytojo kūno palikti Jeruzalėje. Pagrobę kūną, nugabeno į Jafą⁴, ten sėdo į laivą ir atsidadė Apvaizdos valiai. Laivas, praplaukęs pro Gibraltarą šiaurę, Portugalijos krantus, pasiekė Iria Flavia uostą Galisijoje (isp. *Galicja*), įsikūrusį Sar'o ir Ulla's upių santakoje. Po stebuklingų nuotykių apaštalo kūnas galų gale palaidotas dabartinio Santjago de Kompostelos miesto vietovėje. Paskui viskas nugrimzdo į užmarštį, o kapo vietą teliudijo sakytinė tradicija (Starkie, 1957, p. 1; Lanzi, Lanzi, 2005, p. 63; Tūras, 2014, p. 66).

IX a. Ispaniją užkariavus musulmonams ir mažoms šiaurinėms krikščionių karalystėms atkakliai su jais kovojant, Ispanijos šiaurės vakaruose, Galisijoje, ant Pedroso kalno, netoli Padrono miesto, keli tikintieji pamatė sklindant keistą šviesą. Tuo metu ant kalno gyvenusiam atsiskyrėliui Pelagijui angelai pranešę, kad šviesa sklinda iš netoliese esančios apaštalo šv. Jokūbo kapavietės. Galisijos vyskupo Teodomiro nurodymu buvo ieškoma šventojo palaikų, kurie apie 830 m. aptikti po gervuogių krūmais. Vyskupi paskleidus žinią apie apaštalo šv. Jokūbo palaikus, 834 m. atkeliavo pir-

prakeikti visi tavo dievai; o Viešpaties Jėzaus Kristaus vardas tebūnie palaimintas per amžius!“ – Tada Abiataras liepė daužyti jo veidą kumščiais ir, per pasiuntinius pasiuntęs žinutę apie jį Erodiui, paprašė, kad Josijas būtų nukirsdintas kartu su Jokūbu. Atėjęs metui, kai jie abu turėjo būti nukirsdinti, Jokūbas paprašė budelio ąsotėlio vandens ir nedelsdamas pakrikštijo Josiją; iškart po to nukirtus jiems galvas, vienas ir kitas tapo kankiniais“ (Voraginietis, 2008, p. 638–639).

⁴ Tel Avivo priemiestis Jafa – seniausias Palestinos miestas, karaliaus Saliomono laikų uostas. Tai ir vienas seniausių pasaulio miestų. Pirmą kartą miestas paminėtas Egipto faraono Thutmosis III rašytinėse kronikose. Jafa priklausė egiptiečiams, žydams, persams, finikiečiams, romėnams, graikams ir kiekviena iš šių tautų paliko savo pėdsakus miesto istorijoje. Jafa – kultūrų kryžkelės vieta.

masis piligrimas. Tai buvo Astūrijos karalius Alfonsas II, kuris virš šventojo antkapio pastatė mažą šventovę iš akmens ir molio. Netrukus ant Padrono kalno, netoli atsiskyrėlio Pelagijaus celės, įkurtas vienuolynas, kurio dvylika vienuolių pakaitomis ėmė saugoti kapo vietą, nes tuoj pradėjo plūsti piligrimai iš viso Iberijos pusiasalio. Aplink šventyklą netrukus iškilo Santjago de Kompostelos (isp. *Santiago de Compostela*) miestas. Lotynų kalba *Campus Stellae* – žvaigždės laukas, mat šią vietą atsiskyrėliui nurodžiusi žvaigždė. Taigi ši sudėtinį Santjago de Kompostelos miesto⁵ vardą sudaro šv. Jokūbo vardas (isp. *Santiago*) ir vietovės, kuri taip pradėta vadinti atradus šio šventojo kapą, pavadinimas – žvaigždės laukas (lot. *campus stellae*) (Gitlitz, Davidson, 2000, p. 14; Lanzi, Lanzi, 2005, p. 64; Šv. Jokūbas, apaštalas, 2012, p. 280; Apaštalas Jokūbas, 2009).

2. Piligrimų keliai apaštalo šv. Jokūbo kapo link

X a. rašytiniai šaltiniai mini, kad europiečiai keliauja prie apaštalo šv. Jokūbo kapo (Millan-Mon, 2013, p. 7). Piligrimystės į Santjago de Kompostelą pikas buvo XI–XII a., kai šv. Jokūbo kapą kasmet aplankydavo maždaug pusė milijono piligrimų (Who are the Most Famous Pilgrims that Traveled The Camino?, 2017; Jokūbo kelias, 2017; Tūras, 2014, p. 14). XII a. popiežius Aleksandras III Santjago de Kompostelą paskelbė šventuoju miestu, t. y. trečiuoju po Jeruzalės ir Romos (Kanapka, 2013, p. 18). Nuo XII a. piligrimystė į Santjago de Kompostelą tapo tarptautinė, į čia sausuma ir jūra jau traukė žmonės iš visos krikščioniškosios Europos (Tūras, 2014, p. 14). Piligrimystės klestėjimo laikais gyvenęs rašytojas Dantė Aligieris (1265–1321) lotynų kalbos žodį *peregrinus* (keliaujantis, klajojantis) aiškino turint dvejopą reikšmę: plačiąja prasme piligrimu vadinamas žmogus, keliaujantis už savo tėvynės ribų, o siaurąja prasme piligrimas yra tik tas, kuris keliauja prie šv. Jokūbo kapo arba grįžta iš ten (cit. iš Tūras, 2014, p. 14), taigi *peregrinus* yra tas, kuris keliauja Šv. Jokūbo keliu.

Tačiau XVI a. Europoje kilę karai ir prasidėjęs reformacijos judėjimas Šv. Jokūbo kelio svarbą europiniu lygiu sumažino. Kitaip tariant, jis tapo reiškinium, kuris labiau būdingas tik Pietų Europai ir katalikiškoms šalims (Millan-Mon, 2013, p. 7). Nuo Švietimo epochos (XVIII a.) Kelias grimzta

⁵ Santjago de Kompostela – miestas Šiaurės Vakarų Ispanijoje, Galisijos regiono sostinė.

į užmarštį. Santjago de Kompostela apmirė. Į Šv. Jokūbo atlaidus 1867 m. liepą susirinko vos keturiasdešimt piligrimų (Tūras, 2014, p. 67).

Tiktai XIX a. antrojoje pusėje pradėjus Šv. Jokūbo katedros Santjago de Komposteloje restauravimo darbus, 1879 m. šv. Jokūbo palaikai atrasti iš naujo. 1884 m. popiežius Leonas XIII apaštalinio laišku „Deus Omnipotens“ patvirtino palaikų autentiškumą, paskelbdamas, kad jie tikrai yra šv. Jokūbo (On this day: St. James the Greater, 2011; Tūras, 2014, p. 67). 1885 metus popiežius Leonas XIII paskelbė šventaisiais Jokūbo metais⁶. Piligrimai iš visos Europos vėl pajudėjo į Santjago de Kompostelą (Jokūbo kelias, 2017). O pats apaštalas šv. Jokūbas įgijo dar daugiau legendinių bruožų.

Šv. Jokūbo piligrimų kelią garsino ir šv. popiežius Jonas Paulius II, apsilankęs Santjago de Komposteloje du kartus. 1982 m. lapkritį, per šv. Jokūbo šventuosius metus, po dešimties dienų kelionės po Ispaniją, Jonas Paulius II atvyko į Santjago de Kompostelą kaip piligrimas. 1989 m. balandį jis vėl atvyko į Santjago de Kompostelą švęsti Pasaulio jaunimo dienų, kai tūkstančiai jaunuolių susirinko Monte do Gozo gyvenvietėje, iš kurios piligrimai iš tolo pirmiausia pamato Santjago miestą ir katedros bokštus⁷. Į Santjago de Kompostelą Jonas Paulius II atvyko su Šv. Jokūbo kelio piligrimų ženklu – kriaukle⁸. Simboliškai atlikdamas piligrimystę, jis nuėjo Šv. Jokūbo kelio dalelę, o kreipdamasis į maldininkus teigė, kad Santjago de Kompostela yra ne tik šventovė, bet ir Kelias, kelių tinklas, kreipiantis piligrimus į vieną tikslą. Šv. Jokūbo katedrą jis pavadino „dvasine Europos širdimi“ (John Paul II in Santiago de Compostela, 2017).

1987 m. Europos Tarybos Generalinis sekretorius Marcelino Oreja Aguirre parengė ir pateikė pasiūlymą paskelbti Šv. Jokūbo kelią pirmuoju Europos kultūriniu maršrutu. Tai paskatino Santjago de Komposteloje surengti Europos Ministrų komiteto posėdį. Taip 1987 m. spalio 23 d. Europos Tarybos Generalinis sekretorius M. Oreja Aguirre Ispanijoje, Santjago de Kompostelos mieste, iškilmingai paskelbė Deklaraciją. Santjago de Kompostelos centrinėje Obradoiro aikštėje atidengta atminimo plytelė su įrašu: „Šv. Jokūbo

⁶ Šventaisiais Jokūbo metais skelbiami tie metai, kai šio apaštalo šventė, minima liepos 25 dieną, sutampa su sekmadieniu.

⁷ Monte do Gozo gyvenvietėje įsikūrę didžiausi – 500 vietų – piligrimų nakvynės namai. Nuo Monte di Gozo iki Santjago yra penki kilometrai.

⁸ Popiežius Benediktas XVI lankydamasis Santjago de Komposteloje taip pat segėjo kriauklę. Be to, net jo herbe yra piligrimo ženklas – kriauklė, kaip priminimas, kad mes visi šioje žemėje esame tikrai piligrimai.

kelias – Europos kultūrinis maršrutas, 1987, spalio 23-ioji“ (Oreja Aguirre 2013, p. 13; Kanapka, 2013, p. 17).

Europos Taryba, priėmusi Deklaraciją, pakvietė Europos valstybes atgaivinti piligrimų maršrutą, kuris yra Europos bendro paveldo dalis. Keliai, kuriais piligrimai keliauja į Santjago de Kompostelą, Europos Tarybos pastangomis sudaro tarsi visą Europą apimančią tinklą (žr. 1 žemėlapi). Dėl to galima kalbėti apie Kelius, o ne tik apie vieną Kelią (Millan-Mon, 2013, p. 7). To Kelio atšakos nuo Šiaurės Ispanijos driekiasi per visą Vakarų Europą, kreipdamos tolyn į šiaurę ir rytus.

1 žemėlapis. Šv. Jokūbo keliai Europoje, 1987 m. patvirtinti Europos Tarybos⁹

⁹ Žemėlapiai sukurti Kauno kolegijos studento Artūro Šiuipio, vadovaujant šios kolegijos Geodezijos katedros vedėjai Birutei Nenortaitėi. Šiai publikacijai žemėlapiai paimti iš: L. Andrikienė, *St. James Way – Lithuanian Way*, 6th Advisory Forum on “Expanding the Cultural Routes of the Council of Europe: challenges and opportunities”, 27 October, 2016. Vilnius. Prieiga internete: http://www.laimaandrikiene.lt/fileadmin/publikacijos/Andrikiene_StJamesWay_web.pdf [žiūrėta 2017-07-25].

XX a. pab. Šv. Jokūbo kelias vėl suklestėjo. Jis tapo svarbus ne tik Pietų, bet ir Vidurio, Šiaurės, Rytų Europai. Tapo reikšmingas pasauliniu lygiu. *Camino de Santiago* – vienintelis piligrimų kelias, kuris 1993 m. įtrauktas į UNESCO pasaulio kultūros paveldo sąrašą (Millan-Mon, 2014, p. 53).

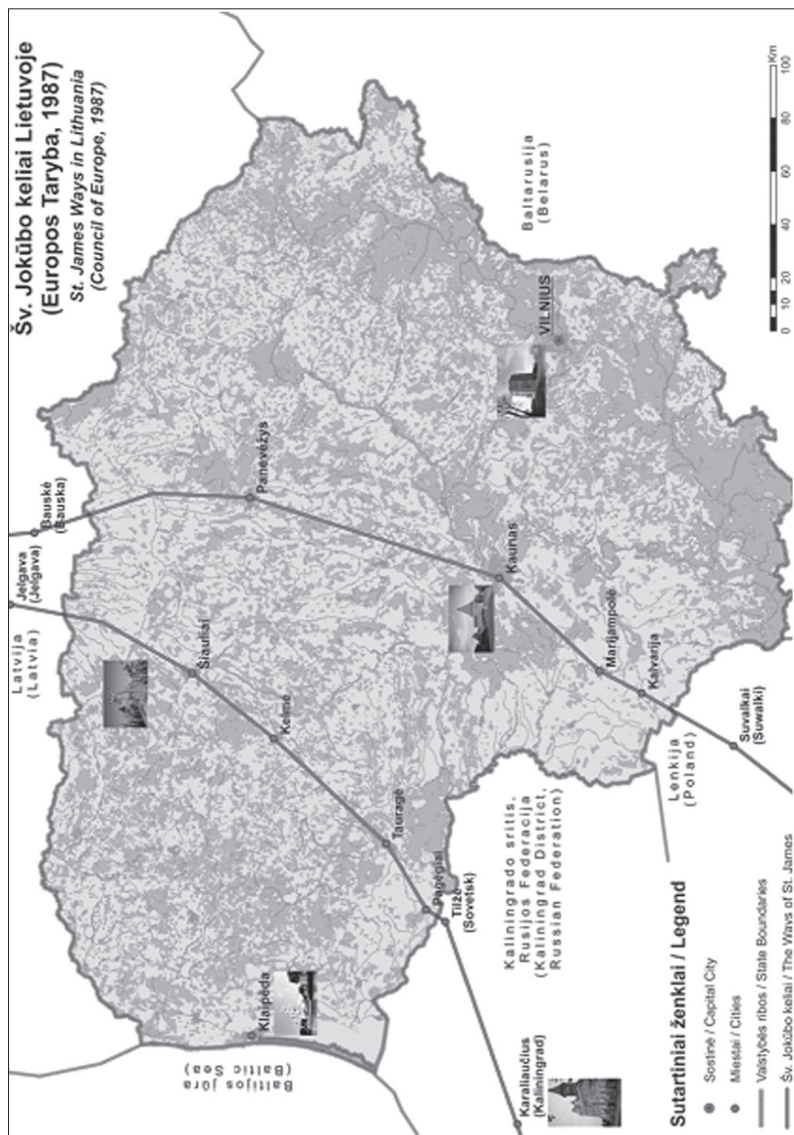
2011 m. Europos Parlamente įkurta Šv. Jokūbo kelio draugų grupė, kuriai priklauso Europos Parlamento nariai. Vienas pagrindinių šios parlamentinės grupės tikslų yra siekis supažindinti visuomenę su Šv. Jokūbo kelio vaidmeniu, kuriant bendrą kultūrinį paveldą ir bendrą europinį tapatumą, skatinti Šv. Jokūbo kelių identifikaciją, atkūrimą ir žymėjimą visoje Europoje (Millan-Mon, 2013, p. 7).

3. *Camino de Santiago* atšakos Lietuvoje

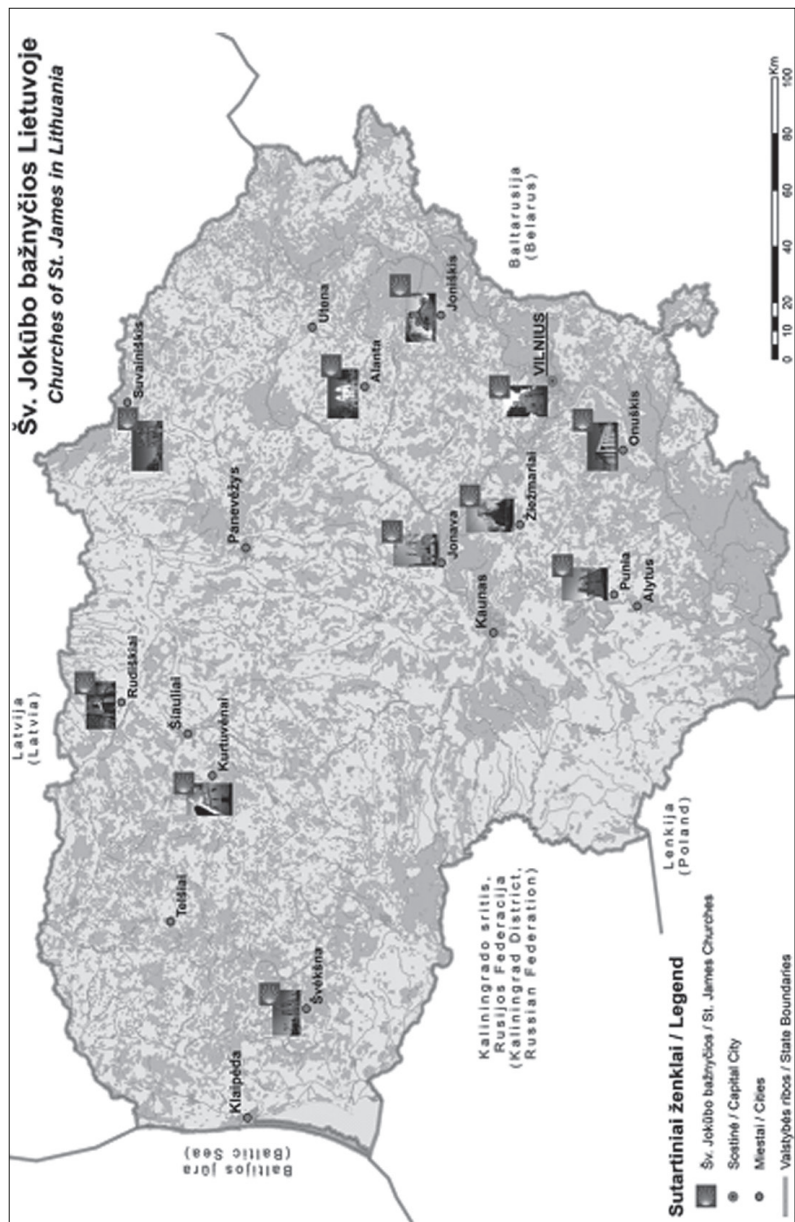
1987 m. Europos Tarybai priėmus deklaraciją dėl Šv. Jokūbo piligrimų kelio, nubrėžtos kelio atšakos per visą Europą. Jos sudarė tarsi tinklą (juk apaštalas šv. Jokūbas buvo žvejas), užmestą ant Europos. Dvi kelių atšakos nusidriekė per Lietuvą (žr. 2 žemėlapi). Deja, tuo metu Lietuvai tebesant okupuotai Sovietų Sąjungos, pačioje Lietuvoje apie Šv. Jokūbo kelio atšakas nežinota.

Europos Tarybos sprendimu turime dvi Šv. Jokūbo kelio atšakas, nusidriekusias per Lietuvos teritoriją. Viena atšaka driekiasi nuo Rygos, kurioje yra Šv. Jokūbo katedra, per Latvijos ir Lietuvos sieną, Panevėžį, Kauną, Marijampolę, kerta Lenkijos ir Lietuvos sieną ties Kalvarija. Kitas maršrutas – taip pat iš Latvijos sostinės, jis kerta Lietuvos sieną ir leidžiasi į pietus pro Šiaulius, Kelmę, Tauragę, Pagėgius link Karaliaučiaus.

Lietuviškos kelio atšakos du dešimtmečius buvo tikrai žemėlapyje. 2012 m. pradžioje Europos Parlamento Šv. Jokūbo kelio parlamentinės grupės narė dr. Laima Andrikenė ėmėsi diegti Šv. Jokūbo kelio atšakas Lietuvoje. Europarlamentarė aplankė šv. Jokūbo vardą turinčias bažnyčias, kurios galėjo tapti svarbiais piligriminio ir kultūrinio Europos kelio objektais. Lietuvoje yra vienuolika Šv. Jokūbo titulą turinčių katalikų bažnyčių: Alantoje, Jonavoje, Joniškyje, Kurtuvėnuose, Onuškyje, Punioje, Rudiškiuose, Suvainiškyje, Švėkšnoje, Vilniuje, Žiezmaruose (žr. 3 žemėlapi). Nesunku pastebėti, kad Telšių vyskupijoje tėra tik viena Šv. Jokūbo vardo bažnyčia – Švėkšnoje.

2 žemėlapis. Šv. Jokūbo keliai Lietuvoje, patvirtinti 1987 m. Europos Tarybos

3 žemėlapis. Šv. Jokūbo bažnyčios Lietuvoje

Siekiant Šv. Jokūbo piligrimų kelio koordinuotos plėtros 2013 m. spalio 4 d. Kaune įsteigta Jokūbo kelio draugų asociacija. 2016 m. gegužės 31 d. Lietuvoje įsteigta Šv. Jokūbo kelio savivaldybių asociacija. 2016 m. lapkričio 24 d. į Lietuvos Šv. Jokūbo kelio savivaldybių asociaciją įstojo Šilutės rajono savivaldybė. Tai vienintelė savivaldybė, esanti Telšių vyskupijoje, kuri yra įstojusi į šią asociaciją (2017 m. spalio 21 d. duomenimis, asociacijai priklauso 19 savivaldybių). 2016 m. birželio 3 d. Lietuvos Šv. Jokūbo kelio savivaldybių asociacija priimta į Europos Šv. Jokūbo kelio federaciją.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2016 m. birželio 1 d. priėmė nutarimą (Nr. 532)¹⁰ dėl Šv. Jokūbo kelio per Lietuvą. Kartu Vyriausybė posėdyje patvirtino Šv. Jokūbo kelio per Lietuvą objektų, t. y. 32 šventovių, sąrašą (Lietuva įsijungė į Šv. Jokūbo kelių tinklą, 2016). Jame yra ir šios Telšių vyskupijos šventovės:

- Plungės Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia;
- Sedos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia;
- Švėkšnos Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia;
- Žemaičių Kalvarijos šventovė (Šv. Jokūbo kelias ves ir per Lietuvą, 2016).

Šį sprendimą Vyriausybė priėmė atsižvelgusi į Lietuvos Vyskupų Konferencijos sudarytą Šv. Jokūbo kelio per Lietuvą objektų sąrašą bei Šv. Jokūbo kelio draugų asociacijos kreipimąsi dėl Šv. Jokūbo kelio Lietuvoje įteisinimo ir bendradarbiavimo vykdant šio kelio kūrimo darbus.

Skleidžiant Šv. Jokūbo piligrimų kelio žinią Lietuvoje vyksta Šv. Jokūbo kelio jaunųjų ambasadorių estafetė. Tai jaunimo žygis dviračiais arba pėsčiomis Šv. Jokūbo piligrimų keliu. Šios jaunimo akcijos tikslas – atrasti Šv. Jokūbo kelius savoje ir kaimyninėse savivaldybėse, aplankyti keliuose esančias šventoves, kultūros paveldo, istorijos objektus. Šv. Jokūbo kelio jaunųjų ambasadorių estafetės dalyviai ne tik įveikia po kelias dešimtis kilometrų, bet ir Šv. Jokūbo kelio ženklu, kuris pripažintas ir naudojamas visoje Europoje, žymi Šv. Jokūbo kelius, juose esančias lankytinas vietas, nakvynės namus, maitinimo punktus. 2017 m. gegužės 1–31 d., pasitinkant *Camino de Santiago* deklaracijos 30-metį, į estafetę pirmą kartą įsitraukė

¹⁰ Žiūrėti: Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas dėl Šv. Jokūbo kelio per Lietuvą. 2016 m. birželio 1 d. Nr. 532. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8cda941027f311e6acf89da936cb7409> [žiūrėta 2016-10-21].

Telšių vyskupijos teritorijos savivaldybės: Šilutės, Kretingos ir Telšių rajonų.

2017 m. liepos 4 d. Kęstačių (Telšių r.) kryžių kalnelyje Telšių vyskupas Jonas Boruta pašventinto stogastulpį¹¹, skirtą *Camino de Santiago* deklaracijos trisdešimtmečiui. Jame vaizduojamas šv. apaštalas Jokūbas, jo ikonografinis simbolis – kriauklė, išdrožti žodžiai ir skaičiai, liudijantys švenčiamą deklaracijos 30 metų sukaktį.

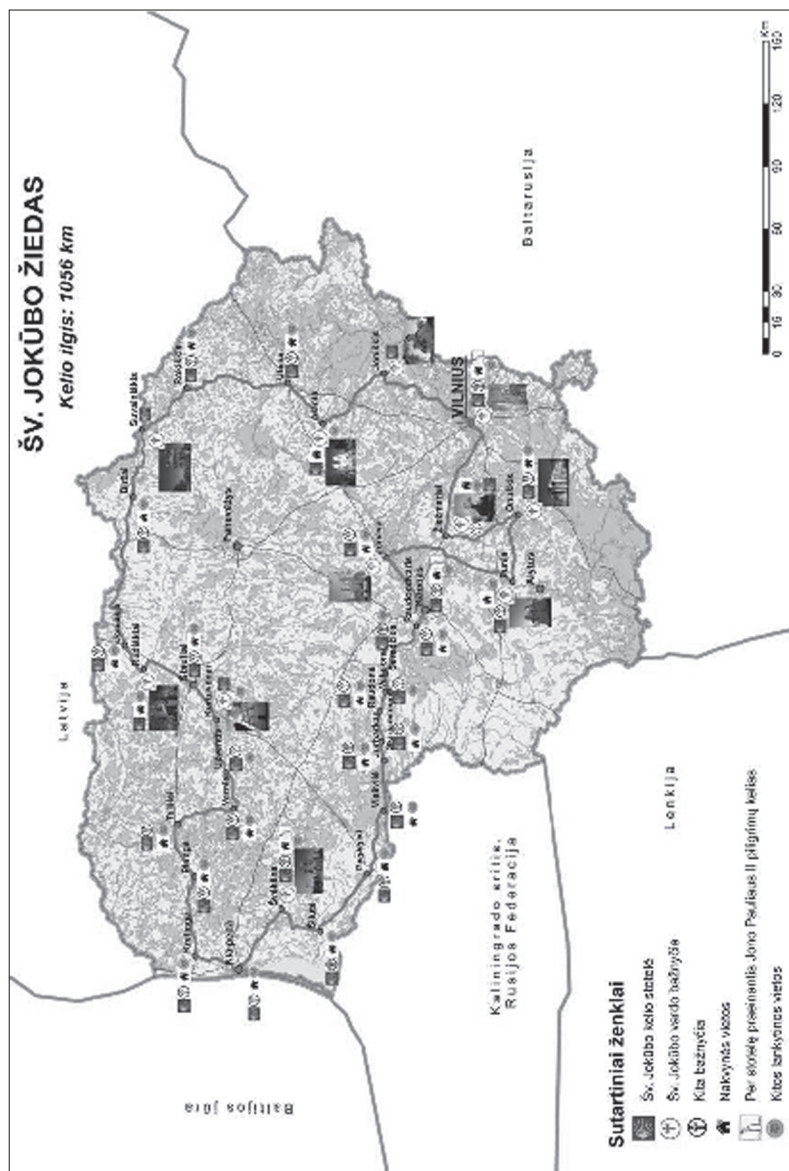
4. Šv. Jokūbo kelio lietuviškieji maršrutai, besidriekiantys per Telšių vyskupiją

2016 m. birželio 3 d. lietuviškieji Šv. Jokūbo piligrimų keliai – Žemaitijos / Karaliaučiaus, Šiaulių, Kauno, Vilniaus, ir Šv. Jokūbo žiedas, sujungiantis visas vienuolika Lietuvos apaštalo šv. Jokūbo vardo bažnyčių, Lietuvai įstojus į Europos Šv. Jokūbo kelio federaciją, buvo įteisinti ir tapo visą Europą vagojančio Šv. Jokūbo kelio (*Camino de Santiago*) atšakomis. Lietuviškosios atšakos suteikia galimybę keliauti pėsčiomis kaip senų laikų piligrimams – nuo namų slenksčio iki pat Santjago de Kompostelos.

Telšių vyskupijai aktualūs yra du keliai. Pirmiausia tai *Žemaitijos / Karaliaučiaus piligrimų kelias*, besitęsiantis nuo Latvijos Ezere ir besidriekiantis per Telšių vyskupiją. Šio kelio stotelės: Mažeikiai – Seda – Telšiai – Plungė – Kretinga – Klaipėda – Švėkšna – Šilutė – Pagėgiai. Kelias tęsiasi Sovetske (Rusijos Federacija). Kelio ilgis – 269 km (žr. 4 žemėlapi).

Antras Telšių vyskupijai aktualus kelias yra Šv. Jokūbo vidinis žiedas. Šv. Jokūbo lietuviškasis kelias formavosi pagal Šv. Jokūbo vardo bažnyčias. Tai buvo pirmieji dėmesio centrai formuojant lietuviškas atšakas. Šv. Jokūbo žiedas sujungia visas šio vardo bažnyčias, esančias Lietuvoje. Viso Lietuvos vidinio žiedo ilgis – 1056 km. Vidinio piligrimų žiedo atkarpa Telšių vyskupijoje turi šias stoteles: Viešvilė – Pagėgiai – Šilutė – Švėkšna – Klaipėda – Kretinga – Plungė – Telšiai – Varniai (žr. 5 žemėlapi).

¹¹ Stogastulpio skulptorius Vytautas Bliūdžius iš Švėkšnos Šv. Jokūbo parapijos. Stogastulpio steigėjas – Švėkšnos Šv. apaštalo Jokūbo parapijos klebonas Saulius Katkus.

5 žemėlapis. Šv. Jokūbo piligrimų vidinis kelias

Išvados

Šv. Jokūbo piligrimų kelias, arba *Camino de Santiago*, – tai kelias, kuriuo piligrimai keliauja į Ispanijos Santjago de Kompostela miestą, kur ilsisi šv. apaštalo Jokūbo palaikai. Nuo ankstyvųjų viduramžių Šv. Jokūbo kelias tapo tikėjimo stiprinimo, piligrimystės atitikmeniu. Alegoriškai galima sakyti, kad visa Europa išvogta Kelio atšakų, kurios vingiuoja ir per Lietuvą.

1987 m. spalio 23 d. Europos Taryba paskelbė Šv. Jokūbo kelią kaip pirmąjį Europos kultūrinį maršrutą. Europos valstybės kviečiamos atgaivinti piligrimų maršrutus ir įgyvendinti naujus nubrėžtus kelius. Keliai, kuriais piligrimai keliauja į Santjago de Kompostelą, sudaro tarsi tinklą, apimantį visą Europą. 1987 m. dvi kelio atšakos nubrėžtos ir per Lietuvą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2016 m. birželio 1 d. priėmė nutarimą dėl Šv. Jokūbo kelio per Lietuvą. Vyriausybė posėdyje patvirtino Šv. Jokūbo kelio per Lietuvą objektų sąrašą, kuriame yra Telšių vyskupijos šventovės: Plungės Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia, Sedos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia, Švėkšnos Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia, Žemaičių Kalvarijos šventovė.

2016 m. Lietuvos Vyriausybė patvirtino penkis Šv. Jokūbo piligrimų kelius, kurie driekiasi per Lietuvą. Iš jų keturi yra tarptautiniai: *Žemaitijos / Karaliaučiaus, Šiaulių, Kauno, Vilniaus*. Vienas – vidaus kelias, vadinamas *Šv. Jokūbo žiedu*, kuris sujungia visas vienuolika Lietuvoje esančių šv. apaštalo Jokūbo vardo bažnyčių. Telšių vyskupijai aktualūs yra du keliai. Pirmiausia tai *Žemaitijos / Karaliaučiaus piligrimų kelias*, ateinantis iš Latvijos Ezere ir besitęsiantis per Telšių vyskupiją. Antras Telšių vyskupijai aktualus kelias – *Šv. Jokūbo vidinis žiedas*, kuris sujungia visas šio vardo bažnyčias, esančias Lietuvoje. Vidinio piligrimų žiedo atkarpa Telšių vyskupijoje turi devynias stoteles.

Lietuviškosios Kelio atšakos suteikia galimybę keliauti pėsčiomis kaip senų laikų piligrimams – nuo namų slenksčio iki pat Santjago de Kompostelos. Piligrimystė į Santjago de Kompostelą padeda susiformuoti naujiems keliams, plėstis aptarnavimo sektoriui. Piligrimystės dėka plečiasi ir nusi-stovi ryšiai tarp paskirų regionų, sustiprėja skirtingų šalių bendradarbiavimas. Tai naudinga Katalikų Bažnyčiai, nes kitų šalių tradicijų ir papročių

pažinimas praturtina tikinčiųjų religinį gyvenimą. Piligrimystė Šv. Jokūbo keliu formuoja žmonių vertybes, daro įtaką žmonių dvasinei gerovei, veikia evangelizuojančiai.

Literatūra

- Andrikienė, L. (2013). *Mano Camino de Santiago Lietuvoje*. Knygoje: L. Andrikienė (sud.). *Šv. Jokūbo kelio šviesa. The Light of St. James Way*. Vilnius.
- Andrikienė, L. (2016). *St. James Way – Lithuanian Way*. 6th Advisory Forum on “Expanding the Cultural Routes of the Council of Europe: challenges and opportunities”, 27 October, 2016. Vilnius. Prieiga internete: http://www.laimaandrikiene.lt/fileadmin/publikacijos/Andrikiene_StJamesWay_web.pdf [žiūrėta 2017-07-25].
- Apaštalas Jokūbas*. (2009). Prieiga internete: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-07-25-apastalas-jokubas/7133> [žiūrėta 2017-08-23].
- Drungilienė, G. (2008). *Jokūbas Voraginietis, Aukso legenda ir Lietuva*. Knygoje: J. Voraginietis. *Aukso legenda arba Šventųjų skaitiniai*. Pirmą knygą. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Gitlitz, D. M., Davidson, L. K. (2003). *The Pilgrimage Road to Santiago: The Complete Cultural Handbook*. New York: St. Martin’s Griffin.
- John Paul II in Santiago de Compostela*. (2017). Prieiga internete: http://www.xelmirez.com/comeniusweb/pdf/JUAN_PABLO_II.pdf [žiūrėta 2017-07-24].
- Jokūbo kelias*. (2017). Prieiga internete: <http://www.jokubokelias.eu/> [žiūrėta 2017-07-18].
- Kanapka, P. A. (2013). *Apaštalo Šv. Jokūbo piligrimų kelias laukiamas ir Lietuvoje*. Knygoje: L. Andrikienė (sud.). *Šv. Jokūbo kelio šviesa. The Light of St. James Way*. Vilnius.
- Lanzi, F. ir G. (2013). *Šventieji globėjai ir jų simboliai*. Vilnius: Alma littera.
- Lietuva įsijungė į Šv. Jokūbo kelių tinklą*. (2016). Prieiga internete: http://lt.radiovaticana.va/news/2016/06/09/lietuva_įsijungė_į_šv_jokūbo_kelių_tinklą/1235860 [žiūrėta 2017-06-09].
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2016). *Nutarimas dėl Šv. Jokūbo kelio per Lietuvą*. 2016 m. birželio 1 d. Nr. 532. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legal/Act/8cda941027f311e6acf89da936cb7409> [žiūrėta 2016-10-21].
- Liutikas, D. (2009). *Piligrimystė. Vertybių ir tapatumo išraiškos kelionėse*. Vilnius: Lietuvos piligrimų bendrija.
- Millan Mon, F. (2014). Vienybės keliai. Knygoje: L. Andrikienė (sud.). *Vertybės ir politika, II. Krikščioniškosios Europos šaknys*. Vilnius.
- Millan-Mon, F. (2013). *Šv. Jokūbo keliai yra šiandieninės Europos Sąjungos simbolis*. Knygoje: L. Andrikienė (sud.). *Šv. Jokūbo kelio šviesa. The Light of St. James Way*. Vilnius.
- On this day: St. James the Greater*. (2011). Prieiga internete: <https://www.ncronline.org/blogs/ncr-today/day-st-james-greater> [žiūrėta 2017-10-20].

- Oreja Aguirre, M. (2013). *Svajoju, kad Šv. Jokūbo kelyje būtų ir Lietuva*. Knygoje: L. Andrikienė (sud.). *Šv. Jokūbo kelio šviesa. The Light of St. James Way*. Vilnius: Starkie, W. (1957). *The Road to Santiago: Pilgrims of St. James*. Los Angeles: University of California Press.
- Šv. *Jokūbas vyresnysis*. (2009). Prieiga internete: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-07-25-sv-jokubas-vyresnysis/7132> [žiūrėta 2017-08-20].
- Šv. Jokūbas, apaštalas. (2012). *Magnificat*, Nr. 7 (29).
- Šv. *Jokūbo kelias ves ir per Lietuvą*. (2016). Prieiga internete: <http://lrv.lt/lt/naujienos/sv-jokubo-kelias-ves-ir-per-lietuva> [žiūrėta 2017-06-01].
- Šventasis Raštas*. (2009). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Tūras, J. V. (2014). *Sapnuoju, kad einu. Vilnius – Santjago de Kompostela*. Vilnius: IN VIA Baltic leidykla.
- Voraginitis, J. (2008). *Aukso legenda arba Šventųjų skaitiniai*. Pirma knyga. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Who are the Most Famous Pilgrims that Traveled The Camino?* (2017). Prieiga internete: <http://caminotravelcenter.com/who-are-the-most-famous-pilgrims-that-traveled-the-camino/> [žiūrėta 2017-07-24].

HISTORY IS WRITTEN TODAY: PILGRIMAGE ROUTES OF CAMINO DE SANTIAGO IN TELŠIAI DIOCESE

Remigijus Oželis

Summary

The Way of St. James (*Camino de Santiago*) leading to the city of Santiago de Compostela in Spain has become an extraordinary feature of European cultural heritage and spiritual wealth. The way has a special significance in the formation and establishment of European identity. It is inscribed on the UNESCO World Heritage List.

23rd October 2017 commemorated the 30th anniversary of the Council of Europe Declaration of Santiago de Compostela. After the declaration, routes of the *Camino de Santiago* were drawn throughout Europe. In Lithuania, however, establishment and promotion of the routes of the Lithuanian *Camino de Santiago* started as late as the second decade of the 21st century.

This article briefly presents the sources and development of the Way of St. James and its extensions into Lithuania. Commemorating the anniversaries of the establishment of the Samogitian diocese (1417) and Telšiai diocese

(1926), the attention is focused on the routes of the *Camino de Santiago* in the territory of the Telšiai diocese. The article presents the aspects of the development of the pilgrimage towards the tomb of Saint James in Europe and the Telšiai diocese; discusses the exclusiveness of St. James's work and the birth of his cult in Spain; reveals the aspects of the development of the pilgrimage to Santiago de Compostela; presents the formation of the routes of *Camino de Santiago* in Lithuania and the Telšiai diocese.

On 1st June 2016 the Government of the Republic of Lithuania adopted the resolution (No. 532) concerning the Way of Saint James in Lithuania. During its meeting the Government approved the list of objects (32 shrines) of the Way of Saint James in Lithuania. The list includes shrines within the Telšiai diocese: St. John the Baptist Church in Plungė, the Assumption of the Blessed Virgin Mary Church in Seda, St. James the Apostle Church in Švėkšna and the shrine of Žemaičių Kalvarija.

When Lithuania joined the European Federation of the Saint James Way on 3rd June 2016, the Lithuanian pilgrimage routes of St. James's Way – Samogitian / Kaliningrad, Šiauliai, Kaunas, Vilnius and St. James Ring – were approved and became part of the whole European Way of Saint James (*Camino de Santiago*). Two of the routes are of major concern to the Telšiai diocese. The first one is the Samogitian/Kaliningrad pilgrimage route, which starts in Ezere in Latvia and crosses the Telšiai diocese. The stops on this route are Mažeikiai – Seda – Telšiai – Plungė – Kretinga – Klaipėda – Švėkšna – Šilutė – Pagėgiai. The route leads to Sovetsk. The second important route in the Telšiai diocese is *St James Inner Ring*, which joins all churches of this name in Lithuania. The section of the inner ring in the Diocese of Telšiai includes the following stops: Viešvilė – Pagėgiai – Šilutė – Švėkšna – Klaipėda – Kretinga – Plungė – Telšiai – Varniai. The Lithuanian routes of the way provide with a possibility to travel on foot, like the pilgrims in the old times – from one's own doorstep all the way to Santiago de Compostela.

Pilgrimage to Santiago de Compostela causes formation of new routes and development of the service sector, links between separate regions are established and cooperation between different countries is strengthened. The Catholic Church also benefits from St. James Way as learning about traditions and customs of other countries enriches the religious life of the faithful. Pilgrimage of the Way of Saint James forms human values, influences the spiritual well-being of the people and has an evangelical impact.